

BEGELEIDEN MET AKKOORDEN

VOOR PIANO EN KEYBOARD

DEEL 1 - BASISVAARDIGHEDEN

De basis voor een goede start

Notennamen

Toonladder, octaaf, kwint, terts

Majeur- en mineurakkoorden

Liggingen van de drieklank

Ritme en de vierkwartsmaat

Vingerzettingen

DEEL 2 - UITVOEREN

Akkoordenschema's, toonsoorten en ritme

Toonladders en voortekens

Overzicht van majeure- en mineurakkoorden

Akkoordprogressies

Veelgebruikte maatsoorten

Dynamiek

DEEL 3 - VERFIJNEN

Harmonische variaties en gevorderde technieken

Septiem- en suspended akkoorden

Coördinatie van beide handen

Syncopen en triolen

Geavanceerde ritmische patronen

Harmonie en melodie

Begeleiden met akkoorden voor piano en keyboard

© Iebele Abel, Hanna Hommes
© Elmtree and Waters Publishing

Derde druk maart 2025
Tweede druk januari 2025
Eerste druk december 2024

ISBN 9789079735556

Muziektechniek, muzieklessen, muziekonderwijs
NUR 668/667 Bladmuziek / Muziekinstrumenten en -techniek
BISAC MUS016000 MUSIC / Instruction & Study / Exercises
BISAC MUS023030 MUSIC / Musical Instruments / Piano & Keyboard

Redactie Jannet Fink
Vormgeving Studio Het Hogeland

Een uitgave van Elmtree and Waters Publishing Nederland
www.elmwaters.com

© 2024. Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door printouts, kopieën, of op welke andere manier dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

BASISVAARDIGHEDEN

ALLES VOOR EEN GOEDE START

Welkom bij het eerste deel van *Begeleiden met Akkoorden*! Aan de hand van ruim 75 korte oefeningen leer je stap voor stap alles wat je nodig hebt voor het spelen van piano of keyboard. De oefeningen en de theorie zijn geschikt voor iedereen die (beter) piano wil leren spelen: voor de absolute beginner, maar ook om je kennis en techniek bij te schaven. In dit eerste deel komen alle basisbegrippen aan de orde die van belang zijn voor iedere pianist, vanaf het allereerste begin. Geen enkele stap wordt overgeslagen, waardoor je essentiële muzikale begrippen op een heldere en logische manier leert doorgronden. Aan de hand van praktische oefeningen krijg je een breed scala aan muzikale vaardigheden en muziektheorie onder de knie.

De methode is geschikt voor zelfstudie en muziekonderwijs. Na het doorlopen van alle drie delen kun je moeiteloos variëren met verschillende manieren van akkoorden spelen, bij welke muziek dan ook. Je begrijpt de taal van muziek, zodat je met alle musici in alle stijlen kunt meespelen.

Anders dan veel andere methoden, leer je in deze serie niet alleen akkoordsymbolen lezen en spelen, maar laten we ook zien hoe deze akkoorden worden weergegeven in notenschrift. Zo leg je een solide basis voor vrijwel alle muziekgenres.

BEGELEIDEN MET AKKOORDEN

We spreken van begeleiden wanneer je als pianist of toetsenist samenspeelt met andere muzikanten, zoals een zanger, een violist of in een band. Bij het begeleiden spelen akkoorden een belangrijke rol.

Een akkoord is een samenklank van meerdere tonen. Op de piano speel je een akkoord door twee of meer toetsen tegelijk of na elkaar aan te slaan.

Akkoorden hebben in de muziek verschillende functies. Het ondersteunen van melodieën is een belangrijke functie, maar akkoorden bepalen vaak ook de structuur en harmonie van een muziekstuk. Componisten en songwriters gebruiken combinaties van akkoorden om bepaalde sferen en emoties op te roepen. Ook geven akkoorden jou als pianist of toetsenist informatie over welke noten je kunt gebruiken in samenspel met anderen. In bladmuziek staat vaak aangegeven welke akkoorden je op bepaalde momenten moet gebruiken. Dat kan op twee manieren: door middel van **noten op een notenbalk** of met **akkoordsymbolen**.

Dit muziekfragment bestaat uit vijf regels:

1. een regel met de akkoorden C, G, Dm, G en C
2. een notenbalk met noten voor de zangmelodie
3. een regel met de gezongen tekst
4. een notenbalk voor de rechterhand van de piano of keyboard
5. een notenbalk voor de linkerhand van de piano of keyboard

De akkoordsymbolen op regel 1 zijn bedoeld voor begeleidingsinstrumenten zoals toetsen, bas of gitaar, die aan de hand van de akkoordsymbolen kunnen improviseren. De pianist of toetsenist kan ook precies de noten spelen die op regel 5 en 6 staan.

In deze methode ligt de nadruk op akkoordsymbolen leren lezen en spelen, maar we maken je stap voor stap ook wegwijs in het notenschrift. Notenschrift is niet per se nodig om akkoorden te spelen, maar het kan wel handig zijn om bijvoorbeeld bepaalde ritmes te herkennen. Daarom gebruiken we bij iedere oefening akkoordsymbolen én notenbalken.

Voordat we dieper op akkoorden ingaan, kijken we naar wat noten precies zijn.

TONEN, NOTEN EN AKKOORDEN

Een toon is een klank met een bepaalde toonhoogte. Hoewel de woorden 'toon' en 'noot' vaak door elkaar worden gebruikt, is er een subtiel verschil. De 'toon' is het geluid dat je hoort, terwijl een 'noot' een teken of letter is dat zegt welke toon je moet spelen of zingen. De bolletjes op de notenbalken noemen we bijvoorbeeld noten. Akkoorden bestaan uit meerdere noten.

We verwijzen met letters naar noten en akkoorden. We kunnen met de letter C verwijzen naar de noot C, maar ook naar een C-akkoord. Wanneer we de letter C gebruiken voor een akkoord, dan geven we daarmee aan dat de C de belangrijkste toon is van het akkoord. We noemen deze toon de **grondtoon van het akkoord**.

Om duidelijk onderscheid te maken tussen noten en akkoordsymbolen, gebruiken we in deze methode voor noten en akkoordsymbolen een ander lettertype. Bijvoorbeeld: **C** verwijst naar het C-akkoord en **C** naar de noot C.

In de muziek kennen we acht zogenaamde **stamtonen**. Dit zijn de witte toetsen op de piano. Ze worden aangeduid met de letters **A-B-C-D-E-F-G**. Deze letters noemen we 'notennamen' en worden vaak kortweg 'noten' genoemd.

HET KLAVIER

Hieronder staat een schematische afbeelding van het toetsenbord van je piano of keyboard. We noemen dit het klavier.

Ieder klavier bestaat uit witte en zwarte toetsen. Je kunt een terugkerend patroon zien in de zwarte toetsen: na een groepje van drie komt een groepje van twee, dan weer een groepje van drie, enzovoort. Dit patroon is op deze manier ontworpen, zodat we de verschillende noten gemakkelijk op het toetsenbord kunnen vinden.

AFSTANDEN TUSSEN DE TOETSEN

Speel de witte toets links van twee zwarte toetsen en daarna de zwarte toets direct rechts van de witte toets:

OEFENING 1

Speel de witte toets links van twee zwarte toetsen, daarna de zwarte toets en daarna de witte toets tussen twee zwarte toetsen:

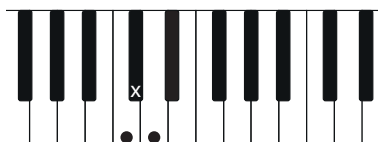
OEFENING 2

Je hebt nu zogenaamde 'halve toonafstanden' gespeeld. **Op een klavier is iedere toets direct naast een andere toets een halve toonafstand.**

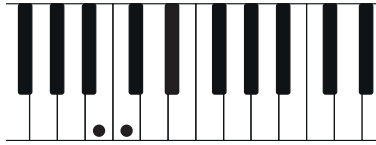
Speel nu de witte toets links van twee zwarte toetsen en daarna de witte toets direct rechts van de witte toets. Je slaat dus een toets over. Je speelt nu een **hele** toonafstand:

OEFENING 3

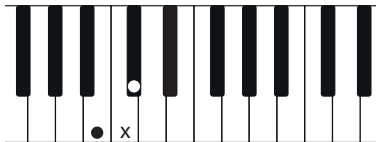
Speel nu de witte toets rechts van drie zwarte toetsen en daarna de witte toets direct ernaast. Omdat je hier toetsen speelt die direct naast elkaar liggen, speel je hier een **halve** toonafstand:

OEFENING 4

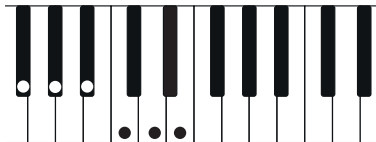
Speel nu de witte toets rechts van drie zwarte toetsen. Daarna speel je een hele toonafstand, dat is de zwarte toets direct rechts van de witte toets. Je slaat dus een toets over:

OEFENING 5

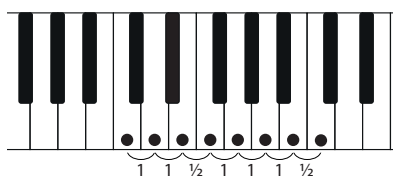
In de volgende oefening speel je de aangegeven toetsen van links naar rechts. Op de zwarte toetsen speel je hele toonafstanden en op de witte toetsen ook!

OEFENING 6

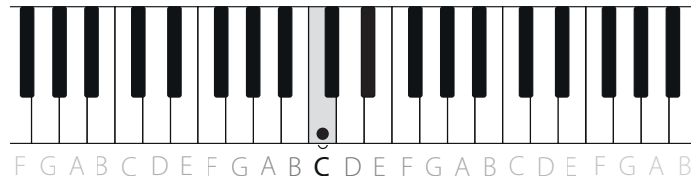
Je hebt nu kennism gemaakt met een aantal toetsen en toonafstanden. Laten we eens kijken wat er gebeurt als je alleen de witte toetsen speelt. Zoals je al hebt gezien, kunnen de afstanden tussen de witte toetsen half en heel zijn. In de volgende oefening hebben we de afstanden tussen de witte toetsen aangegeven. Probeer de volgende afbeelding te begrijpen. Speel daarna de aangegeven witte toetsen achter elkaar van links naar rechts. Hoor je verschillen tussen de afstanden?

OEFENING 7

DE CENTRALE C

Met de witte toetsen op het klavier spelen we de stamtönen. Gaandeweg de oefeningen zul je alle stamtönen leren. We beginnen met de **C**, dit is altijd een **witte toets**, die direct **links van twee zwarte toetsen** ligt. Een handig ezelsbruggetje om dit te onthouden is: "Links van de twee zit de C."

Onder het klavier hebben we de notennamen van alle witte toetsen gezet. Zoals je ziet, herhaalt de reeks telkens **A-B-C-D-E-F-G**.

De witte toets met de notennaam C die op de piano in het midden van het klavier ligt, noemen we de **centrale C**. Een piano heeft altijd 88 toetsen. Een keyboard heeft tussen de 88 en 25 toetsen. Zoek op jouw piano (of keyboard) de **centrale C** en sla deze aan:

OEFENING 8

88 toetsen (piano)

76 toetsen

61 toetsen

49 toetsen

37 toetsen

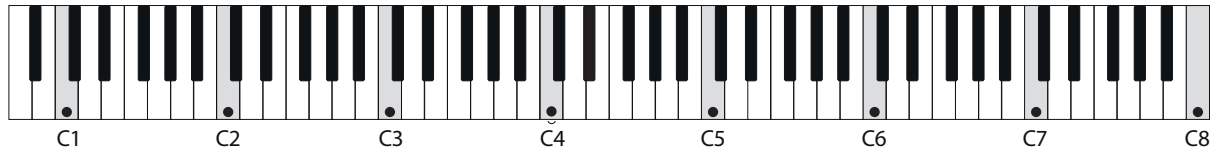
25 toetsen

Op het klavier vinden we meerdere toetsen met de notennaam C, elk met een andere toonhoogte. Zoals je ziet is op een piano met 88 toetsen de **centrale C** de vierde C op het klavier. De **centrale C** wordt daarom ook wel aangegeven als **C4**. Zoek alle C's en sla deze aan:

OEFENING 9

Hoewel de toonhoogte van de verschillende C's verschilt, lijken de tonen sterk op elkaar. Dit komt doordat de opeenvolgende C's steeds een verdubbeling zijn van de vorige: de C5 klinkt bijvoorbeeld precies twee keer zo hoog als de C4.

DE TOONLADDER VAN C

Je vraagt je misschien af waarom we beginnen met het leren van de C en waarom niet 'gewoon' met de A.

Wanneer je op het klavier met de witte toetsen van C naar de volgende C speelt, hoor je **de toonladder van C**. Probeer de toonladder van C maar eens te spelen:

OEFENING 10

Waarschijnlijk heb je deze toonladder wel eens gehoord. Het is de toonladder van het bekende **do-re-mi-fa-sol-la-ti-do**. In de muziektheorie wordt de toonladder van C vaak gebruikt als basis.

DE NOOT C IN HET NOTENSCHRIFT

Pianomuziek gebruikt twee notenbalken: één voor de linkerhand (onderste balk) en één voor de rechterhand (bovenste balk). Beide balken beginnen met een 'sleutel'. De bovenste balk begint met de G-sleutel G , de onderste met de F-sleutel F . Deze sleutels geven aan waar je de noten op de notenbalk kunt vinden. Omdat de noten voor beide handen op verschillende plaatsen staan, oefenen we dit door de **centrale C** om en om met de linker- en rechterhand te spelen. De twee notenbalken zijn met een accolade verbonden en worden samen van links naar rechts gelezen. Speel in onderstaande oefening dezelfde noot C eerst met de linkerwijsvinger, dan met de rechterwijsvinger, enzovoort:

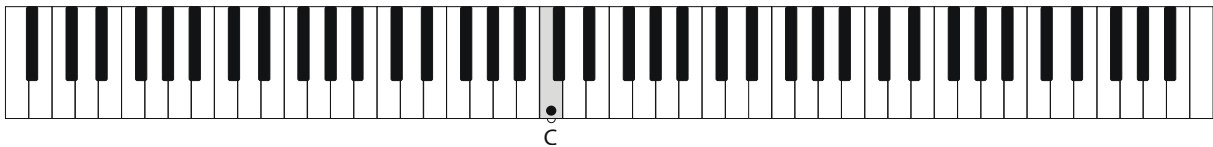
OEFENING 11

De **G-sleutel** geeft aan op welke lijn de noot G ligt.

De **F-sleutel** geeft aan op welke lijn de noot F ligt.

RECHTERHAND

LINKERHAND

Ook al speel je met beide handen dezelfde toets op het klavier, de bolletjes van de noten voor de linker- en rechterhand hebben een andere plaats op de notenbalk. Deze plaats is volkomen logisch voor de **centrale C**: de noot staat keurig 'centraal' tussen de beide balken:

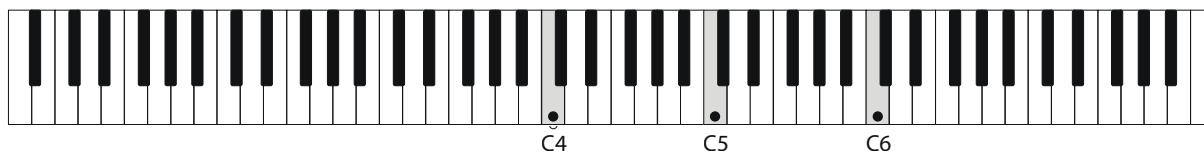
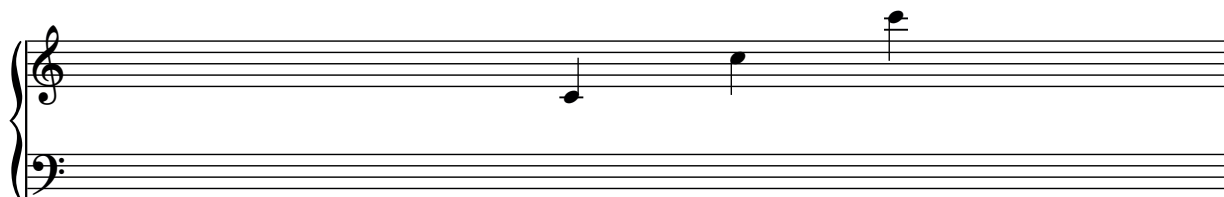
Speel in de volgende oefening de C's voor de linkerhand. Je begint met de noot **C2** en eindigt met de noot **C4**. Zoals je ziet, ligt een hogere noot hoger op de notenbalk. Neem bij alle oefeningen de tijd. Oefen tot je ze vloeiend kunt spelen!

OEFENING 12

C2 C3 C4

Speel nu de noten voor de rechterhand op de bovenste notenbalk. Je begint met de C4 en eindigt met de C6:

OEFENING 13

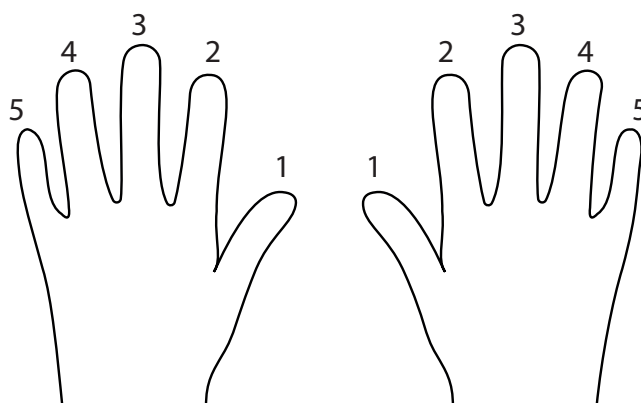

Voor alle oefeningen geldt dat je niet snel hoeft te spelen. Probeer de noten wel zo regelmatig mogelijk te spelen. Neem bij alle oefeningen de tijd. Oefen tot je de oefening vloeiend kunt spelen. Je hoeft niet per se 'van blad' te spelen. Als je een oefening liever uit het hoofd leert is dat ook prima. Bladmuziek is slechts een hulpmiddel om uit te leggen hoe een oefening of stukje muziek bedoeld is. Probeer daarom altijd eerst te begrijpen wat er staat, en begin dan pas met spelen.

Het spelen met twee handen kan - zeker in het begin - best lastig zijn. Zie de linker- en rechterhand als twee verschillende instrumenten, die vloeiend samen moeten leren spelen. Dat vereist veel oefening. Gelukkig kan het spelen makkelijker worden met de juiste **vingerzetting**.

VINGERZETTING

In de volgende oefening speel je de noten uit de vorige oefeningen, maar nu meteen achter elkaar. We hebben bij alle noten nummers gezet. Deze nummers geven aan met welke vinger je de noot het efficiëntst en soepelst kunt spelen. We noemen dit vingerzetting. Bij vingerzetting is de duim altijd nummer 1 en de pink nummer 5.

Probeer de volgende oefening met vingerzetting net zo lang te doen totdat je het 'automatisch' moeiteloos en regelmatig kunt spelen. Het hoeft niet snel, maar zorg ervoor dat je iedere noot even lang laat klinken. Links speel je met de pink C2, met de duim C3 en met de duim óók C4; daarna speel je rechts met de duim opnieuw de C4, met de pink C5 en met de pink óók C6:

OEFENING 14

Probeer ook de volgende oefening net zo lang te doen totdat het je het 'automatisch' goed en regelmatig kunt spelen. De vingerzetting is voor beide handen hetzelfde, maar je speelt nu beide handen om en om:

OEFENING 16

PEDALEN

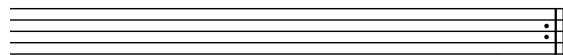
Een piano heeft twee of drie pedalen die je met je voet kunt bedienen. Ook op een keyboard kun je meestal één of meer pedalen aansluiten. Vooral het rechterpedaal wordt veelvuldig gebruikt. Dit is het zogenaamde 'sustainpedaal'.

'Sustain' is het Engelse woord voor doorklinken. En dat is precies wat dit pedaal doet. Wanneer je het sustainpedaal gebruikt, klinkt de de noot die je speelt door. Ook als je de toets loslaat.

In de volgende oefening gebruik je het rechterpedaal op het teken Ped. , wanneer je de eerste noot speelt. Je laat het pedaal weer los op het teken * . Probeer bij de volgende oefening het pedaal rustig met je voet te bedienen en luister naar de klank.

We gaven eerder de definitie van een akkoord: **een akkoord is een samenklank van meerdere noten**. Wanneer je het sustainpedaal gebruikt terwijl je verschillende noten na elkaar speelt, zullen al deze noten blijven doorklinken. Wat je hoort bij het gebruik van het pedaal is een samenklank van meerdere tonen!

Een ander teken dat we vaak in oefeningen gebruiken is het herhalingsteken. Dit teken bestaat uit twee punten vóór de eindstreep van de notenbalk:

Het herhalingsteken geeft aan dat je alle noten voor het teken nog een keer moet spelen.

We willen je aanmoedigen de oefeningen gelijkmatig zacht te spelen. We geven dit aan met het teken *p*, dat staat voor het Italiaanse woord ‘piano’ (‘zacht’). Zacht spelen is moeilijker dan de toetsen ‘gewoon’ aanslaan, maar het zal je techniek op den duur sterk verbeteren.

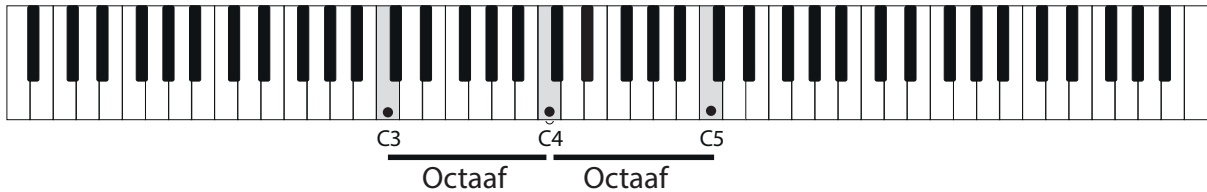
In onderstaande oefening gebeurt veel! Bij iedere noot staat de vingerzetting, je speelt ‘piano’ en je herhaalt de oefening één keer. Ook gebruik je de pedalen. Oefen net zolang totdat je alles wat in de oefening staat, tegelijk kunt spelen:

TOONAFSTANDEN - HET OCTAAF

Het verschil in toonhoogte tussen twee noten noemen we **toonafstand** of **interval**.

De toonafstand tussen de noten **C3** en **C4** noemen we een **octaaf**, hieronder aangegeven met een zwarte lijn. Evengoed is ook de afstand tussen de noten **C4** en **C5** een octaaf. Speel in de volgende oefening de noten **C3** en **C4** tegelijk met je linkerhand. Speel daarna de noten **C4** en **C5** met je rechterhand.

OEFENING 19

Speel in de volgende oefening twee noten tegelijkertijd. In het notenschrift zetten we noten die je tegelijk moet spelen altijd recht onder elkaar. De vingerzetting hebben we aangegeven met cijfers vóór de noten. Eerst speel je met je linkerhand **C2** en **C3**. Daarna speel je met je rechterhand **C4** en **C5**. Je gebruikt dus voor beide handen steeds de pink en de duim:

OEFENING 20

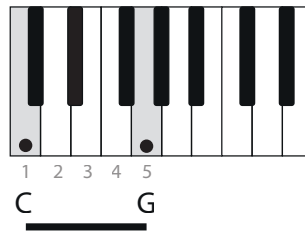
Neem de tijd om de volgende oefening zo zacht en regelmatig mogelijk te spelen. Links speelt **C2** en **C3**. Rechts speelt **C5** en **C6**. Maak er muziek van!

OEFENING 21

TOONAFSTANDEN - DE KWINT

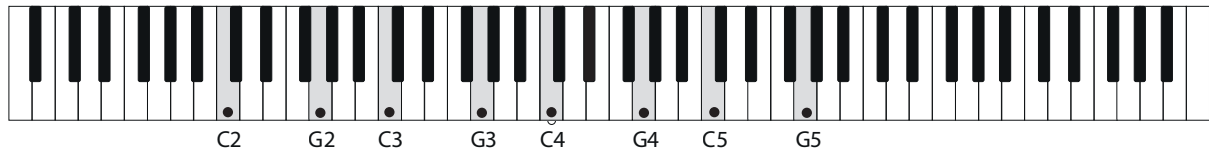
Voor het menselijke gehoor klinken octaven opvallend natuurlijk en evenwichtig. Het octaaf is dan ook het meest harmonieuze interval in muziek. Dit komt doordat een octaaf precies twee keer zo hoog (of zo laag) klinkt.

Na het octaaf klinkt de **kwint** het meest harmonisch. 'Quintus' is het Latijnse woord voor 'vijfde'. De kwint is dan ook het interval dat, geteld vanaf de C, vijf witte toetsen verder ligt. Dit is de G:

Zoek en speel onderstaande combinaties van de C en de G op het klavier:

OEFENING 22

Speel de kwint C-G als losse noten over vier octaven:

OEFENING 23

Wanneer we een akkoord spelen waarvan de kwint C-G de basis vormt, is de C de grondtoon van het akkoord. In rock en pop wordt voor dit akkoord vaak het akkoordsymbool C^5 gebruikt. De C in dit symbool zegt dat de C de grondtoon van het akkoord is; de ^{5} geeft aan dat de tweede noot in het akkoord een kwint vormt met de C: dit is dus een G.

De verwantschap tussen de tonen die een kwint vormen is zo sterk, dat we een kwint ook wel een ‘powerchord’ noemen. Powerchords klinken vol, direct en krachtig. Dit is duidelijk te horen wanneer we ze met enige nadruk achter elkaar spelen. Daarom zetten we aan het begin van de volgende oefening het teken *f*, dat staat voor ‘forte’. ‘Forte’ is Italiaans voor ‘sterk’ en zegt dat je de muziek luid moet spelen.

Bij de volgende oefening schrijven we het akkoordsymbool C^5 slechts één keer boven de muziek, terwijl we dit akkoord in het notenschrift acht keer spelen over verschillende octaven:

OEFENING 24

We schrijven het akkoordsymbool maar één keer omdat het akkoordsymbool simpelweg zegt *dat* de noten uit het C^5 akkoord gespeeld moeten worden, *maar niet op welke manier*. Dat is het grote verschil met notenschrift, waarin precies staat *hoe* de muziek gespeeld moet worden. Akkoordsymbolen worden gebruikt bij het improviseren, maar helpen ook bij het lezen van muziek: ze maken namelijk met één teken duidelijk welke noten je in de begeleiding van de muziek kunt spelen.

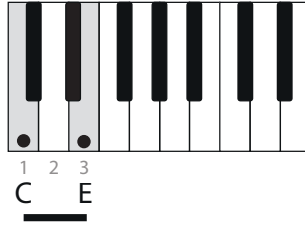
In de volgende oefening spelen we eerst zes losse noten die horen bij het powerchord C^5 en daarna spelen we twee keer het powerchord C^5 . We spelen nu weer zachter ('piano'). Merk op dat we bij de laatste twee akkoorden een andere variant voor de vingerzetting hebben gebruikt. We plaatsen de vingerzetting hier boven en onder het akkoord, in plaats van ernaast.

OEFENING 25

TOONAFSTANDEN - DE GROTE TERTS

Het octaaf en de kwint zijn de meest harmonieus klinkende intervallen. Een ander harmonieus klinkend interval is de **grote tert**. 'Tertius' is het Latijnse woord voor 'derde'. Wanneer we tellen vanaf de C, ligt de tert dan ook drie witte toetsen verder. Dit is de E:

OEFENING 26

C

1 3 1 3

p

Red. 3 1 3 1 *

OEFENING 27

C

p

Red. 5 5 * 5 *Red.* 5 *

OEFENING 28

C

1 3 1 3

p

3 1 3 1

Let bij de volgende oefening op de vingerzetting. Je maakt grotere sprongen:

OEFENING 29

C

1 3 5 5

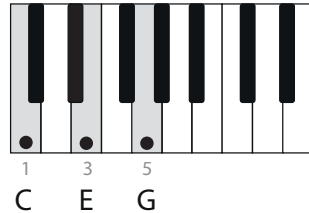
p

Red. 5 3 1 5 *

HET C-AKKOORD

De grondtoon vormt met de tonen die daar een terts en een kwint boven liggen **een drieklank**. Probeer deze met zowel je rechter- als linkerhand te spelen:

OEFENING 30

De drieklank met als grondtoon de C noemen we de drieklank van C, of simpelweg het C-akkoord. Dit akkoord bestaat altijd uit de noten C-E-G. In onderstaande oefening spelen we het C-akkoord over verschillende octaven. Omdat de vingerzetting voor de akkoorden steeds hetzelfde is, plaatsen we voor iedere hand maar één keer de vingerzetting.

OEFENING 31

Akkoorden waarbij we alle noten **tegelijk** spelen – zoals hierboven – noemen we **blokakkoorden**. Wanneer we de noten van een akkoord **na elkaar** spelen – zoals hieronder – noemen we dat een **gebroken akkoord**:

OEFENING 32

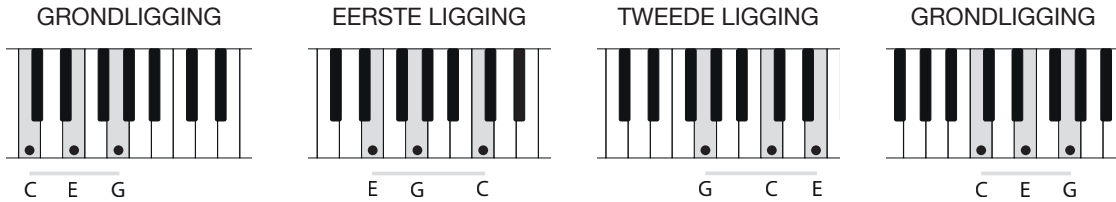
De volgende oefening combineert blokakkoorden ('verticale' akkoorden) voor de rechterhand met gebroken ('horizontale') akkoorden voor de linkerhand:

OEFENING 33

DE LIGGINGEN VAN HET C-AKKOORD

Je kunt bij het spelen van een akkoord de volgorde van grondtoon, terts en kwint veranderen. Er zijn drie variaties mogelijk. Probeer alle drie variaties van het **C** akkoord te vinden op het klavier. De vierde variatie is dezelfde als de eerste, maar dan een octaaf hoger:

OEFENING 34

We noemen variaties in de volgorde van noten **liggingen**. Wanneer de laagste noot de **grondtoon** is, noemen dit de **grondligging**.

Bij de **eerste ligging** E-G-C spelen we eerst de terts, dan de kwint en dan de grondtoon.

Bij de **tweede ligging** G-C-E spelen we eerst de kwint, dan de grondtoon en dan de terts.

Na de tweede ligging komt weer de grondligging, maar dan een octaaf hoger.

Bij de grondligging C-E-G is meteen duidelijk dat het om een **C**-akkoord gaat. Om ook bij de andere liggingen duidelijk te maken dat het om een **C**-akkoord gaat, speel je als laagste noot altijd de grondtoon **C**. De volgende oefening laat dit duidelijk zien en horen:

OEFENING 35

The musical notation for Exercise 35 shows the C major triad in three different positions (E-G-C, G-C-E, C-E-G) in the right hand, with the left hand playing a constant C note in the bass. The notes are marked with fingerings (1, 2, 3, 5) and the piece is marked with a piano (*p*) dynamic.

Ook bij de volgende oefening speel je in de bas de grondtoon **C**. Met de rechterhand speel je de drie liggingen van het **C**-akkoord als gebroken akkoorden:

OEFENING 36

The musical notation for Exercise 36 shows the C major triad in three different positions (E-G-C, G-C-E, C-E-G) in the right hand, with the left hand playing a constant C note in the bass. The notes are marked with fingerings (1, 2, 3, 5) and the piece is marked with a piano (*p*) dynamic.

TEMPO, MAAT EN RITME

Voordat we verdergaan met het volgende hoofdstuk, willen we nog even stilstaan bij tempo, maat en ritme.

De lengte (of 'duur') van een noot geven we aan met verschillende tekens:

- Een hele noot (open vorm zonder stok) duurt net zo lang als twee halve noten.
- ♩ Een halve noot (open met stok) duurt net zo lang als twee kwartnoten.
- ♪ Een kwartnoot (dicht met stok) duurt net zo lang als twee achtste noten.
- ♩♯ Een achtste noot (stok met vlag) duurt net zo lang als twee zestiende noten.

Naast de lengte van de noten, kennen we allemaal ook wel het begrip 'beat'. Dit is de 'hartslag' van muziek: een regelmatige puls waarop de noten worden gespeeld. Mensen hebben een natuurlijke neiging deze puls te 'tellen' in een reeks getallen. Zo'n reeks getallen noemen we een **maat**. Om aan te geven hoeveel tellen er in een maat passen, gebruiken we de **maatsoort**. Dit is een teken dat bestaat uit twee getallen: het bovenste getal geeft aan hoeveel tellen er in de maat zitten, het onderste getal geeft de nootlengte aan die we gebruiken voor één tel. Bijvoorbeeld:

$$\frac{3}{4} = 3 = 3 \times 1 \text{ kwartnoot}$$

$$\frac{4}{4} = 4 = 4 \times 1 \text{ kwartnoot}$$

Hieronder zie je twee maten. De verticale **maatstreep** markeert het einde van de maat. De eerste maat is een **driekwartsmaat**, waarin we drie kwartnoten tellen; de tweede maat is een **vierkwartsmaat**, waarin we vier kwartnoten tellen:

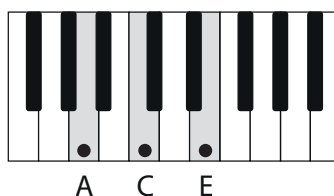

De volgende oefening is genoteerd in de vierkwartsmaat. We tellen daarom vier kwartnoten in iedere maat. De rechterhand speelt kwartnoten; dit zijn vier noten in één maat. De linkerhand speelt op de eerste tel een hele noot; deze duurt vier tellen. Je houdt de toets daarom gedurende de hele maat ingedrukt, terwijl de rechterhand de andere noten speelt. Tel hardop met de noten mee. Tel in een regelmatige puls door, *dus zonder pauze na de vierde tel*:

OEFENING 37

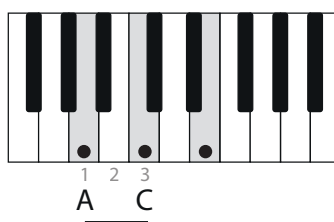
MINEUR- EN MAJEURAKKOORDEN

Tot nu toe hebben we steeds noten gespeeld uit de drieklank van C. Stel, we willen een drieklank spelen met als grondtoon de A. We gebruiken in dit voorbeeld alleen de witte toetsen. We krijgen dan de drieklank A-C-E:

Vergelijken we deze drieklank met de drieklank van C, dan is er een klein, maar belangrijk verschil. Bij de drieklank van C wordt de grote terts gevormd door de C en de E. Dit zijn twee hele toonafstanden.

De afstand tussen A en C is een halve toonafstand kleiner, we noemen deze daarom een **kleine terts**. Als je let op het aantal toetsen (inclusief de zwarte toetsen), is het verschil duidelijk te zien. Tussen A-C liggen twee toetsen; tussen C-E liggen drie toetsen. De toonafstand is niet alleen hoorbaar, maar ook zichtbaar kleiner:

Omdat de toonafstand A-C een kleine terts is, noemen we de drieklank A-C-E ook wel **A-klein**. Veel vaker zeggen we **A-mineur**. 'Mineur' is het Franse woord voor 'klein'.

De drieklank van C noemen we ook wel **C-groot**. 'Groot' is in het Frans 'majeur'. Daarom zeggen we ook wel **C-majeur**. In de praktijk worden de termen 'groot' of 'majeur' meestal weggelaten.

Bij akkoordsymbolen wordt voor een mineurakkoord de letter **m** toegevoegd aan het symbool. Voor **A-mineur** is het akkoordsymbool dus **Am**.

Bij akkoordsymbolen is er geen teken voor majeur. Bij majeurakkoorden wordt alleen de letter van de grondtoon gebruikt. Het symbool **C** betekent dus altijd **C-majeur**.

Wanneer op papier **C-Am-C** staat, zeggen musici: "We spelen C, A-mineur, C."

STEMVOERINGEN VOOR A-MINEUR

Wanneer we het **C**- en **Am**-akkoord achter elkaar spelen, valt op dat beide akkoorden de noten **C** en **E** gebruiken. Deze noten zijn in de volgende oefening grijs gekleurd. De linkerhand speelt steeds de grondtoon in de bas:

OEFENING 44

Je rechterhand maakt flinke sprongen om heen en weer van **C** naar **Am** te spelen. Dat is moeilijk spelen, maar het kan gelukkig een stuk makkelijker.

Bij het spelen van akkoorden kunnen we vaak goed gebruikmaken van overeenkomstige noten. Bij de overgang van **C** naar **Am** zijn de overeenkomstige noten **E** en **C**. De enige noten die veranderen zijn de **G** en de **A**.

AKKOORD	C	Am
KWINT	G	E
TERTS	E	C
GRONDTUON	C	A

We kunnen de liggingen van de akkoorden zodanig kiezen, dat de noten van het **C**- en **Am**-akkoord zo dicht mogelijk bij elkaar komen te liggen. In onderstaande oefening spelen we het **C** akkoord in de tweede ligging en het **Am** akkoord in de grondligging. Je zult merken dat je nu je rechterhand niet hoeft te verplaatsen! Alleen de duim maakt een kleine beweging van **G** naar **A**:

OEFENING 45

We noemen het slim gebruikmaken van overeenkomstige noten van verschillende akkoorden **stemvoering**. De bedoeling hiervan is niet alleen dat je de akkoorden dan makkelijker kunt spelen. Ook klinken de overgangen op die manier vaak beter, omdat de noten dichter bij elkaar komen te liggen.

In de praktijk kiezen pianisten (en componisten) meestal de makkelijkste manier om overgangen van akkoorden te spelen. De 'weg van de minste weerstand' is namelijk vaak ook de vloeiendste en meest muzikale manier van musiceren.

Wanneer we het **C**-akkoord in de grondligging spelen en het **Am**-akkoord in de eerste ligging, blijven de duim en de wijsvinger van de rechterhand op dezelfde plaats. De ringvinger speelt de **G** van het **C**-akkoord en de pink de **A** van het **Am**-akkoord. Ook hier hoeft de rechterhand niet te bewegen en kun je de twee akkoorden vloeiend spelen:

OEFENING 46

In de volgende oefening spelen we het **C** -akkoord in de eerste ligging en het **Am** akkoord in de tweede ligging. De duim en de pink veranderen niet van plaats; ze spelen de noten **E** en **C**. De wijsvinger speelt de **G** van het **C**-akkoord; de middelvinger speelt de **A** van het **Am**-akkoord:

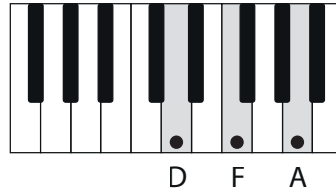
OEFENING 47

In de volgende oefening spelen we de verschillende liggingen van **C** en **Am**. Met de rechterhand spelen we gebroken akkoorden. De oefening bestaat uit acht maten; in de laatste maat spelen we een blokakkoord:

OEFENING 48

HET D-MINEURAKKOORD

Het D-mineurakkoord heeft als symbool **Dm**. Het bestaat uit de grondtoon D, de kleine terts D-F en de kwint D-A. De D ligt tussen de twee zwarte toetsen:

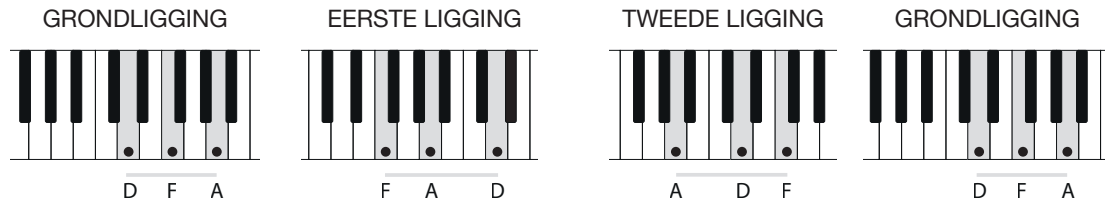
In de volgende oefening zie je alle noten van het **Dm**-akkoord. Speel de noten met de aangegeven vingerzetting:

OEFENING 49

Speel de noten met de aangegeven vingerzetting:

OEFENING 50

DE LIGGINGEN VAN HET D-MINEURAKKOORD

Oefen de verschillende liggingen van **Dm** met de aangegeven vingerzettingen:

OEFENING 51

Dm

OEFENING 52

Dm

OEFENING 53

Dm

Speel de noten uit het **Dm**-akkoord. Bepaal zelf de vingerzetting:

OEFENING 54

Dm

STEMVOERINGEN VOOR D-MINEUR

Het **Dm**-akkoord en het **Am**-akkoord gebruiken beide de noot **A**. Deze noot is in de oefening grijs gekleurd. Beide akkoorden spelen we eerst in de grondligging. Let bij de linkerhand op de beweging van de wijsvinger; deze beweegt over de duim:

OEFENING 55

Am   Dm   Am   Dm

5 3 1   5 3 1   5 3 1   5 3 1

5   3   1   2

Het **Dm**-akkoord deelt één noot met het **Am**-akkoord, namelijk de **A**. Dit is de grondtoon van het **Am**-akkoord en **D-A** is de kwint in het **Dm** akkoord.

AKKOORD	Am	Dm
KWINT	E	A
TERTS	C	F
GRONDTOON	A	D

In de volgende oefening spelen we **Am** in de grondligging en **Dm** in de tweede ligging. We laten voor **Am** twee vingerzettingen zien. Bepaal zelf welke je het makkelijkst vindt:

OEFENING 56

Am   Dm   Am   Dm

4 2 1   5 3 1   5 3 1   5 3 1

5   2

Am in de eerste ligging en **Dm** in de grondligging:

OEFENING 57

Am   Dm   Am   Dm

5 2 1   5 3 1

5   2

Am in de tweede ligging en **Dm** in de eerste ligging:

OEFENING 58

Am   Dm   Am   Dm

4 2 1   5 2 1

5   2

OEFENINGEN MET D-MINEUR

We geven in de volgende oefeningen in de eerste maat aan hoe je het pedaal gebruikt. Je kunt bij iedere wisseling van een akkoord het pedaal opnieuw gebruiken.

OEFENING 59

C 1 3 5 Dm 1 3 5 Am 1 2 5 Dm 5 3 1

p

ped. 5 * 1 2

C 5 3 1 Am 5 3 1 Dm 1 3 5 C

3 5 2 3

C 1 2 5 Am 5 3 1 Dm 1 2 5 C 4 2 1

p

ped. 3 * 5 2 3

Am 5 3 1 Dm 5 2 1 Am 5 3 1 C

5 2 5 3

OEFENING 60

C 1 3 5 Dm 1 3 5

p

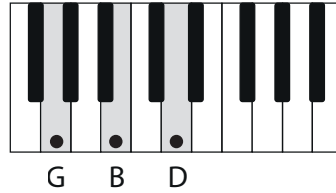
ped. 3 * 2

Am 1 3 5 Dm 1 2 5 3 1 3 5 3 C 4 2 1

5

HET G-AKKOORD

Het G-akkoord heeft als symbool G. Het bestaat uit de grondtoon G, de grote terts G-B en de kwint G-D:

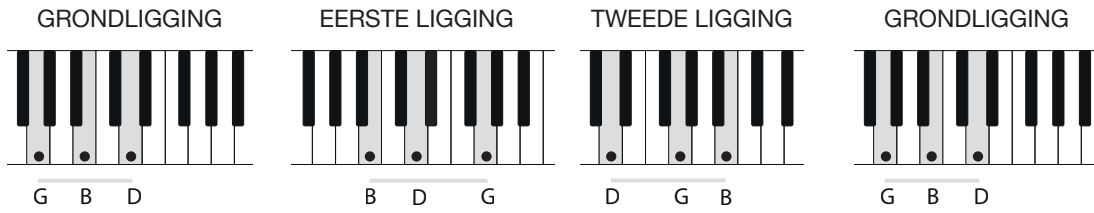
In de volgende oefening zie je alle noten van het G-akkoord. Speel de noten met de aangegeven vingerzetting:

OEFENING 62

Speel de noten met de aangegeven vingerzetting:

OEFENING 61

DE LIGGINGEN VAN HET G-AKKOORD

Oefen de verschillende liggingen van G met de aangegeven vingerzettingen:

G OEFENING 63

OEFENING 64

OEFENING 65

Speel de noten uit het G-akkoord. Bepaal zelf de vingerzetting:

G OEFENING 66

STEMVOERINGEN VOOR G

Het G-akkoord en het Dm-akkoord gebruiken beide de noot D. Deze noot is in de oefening grijs gekleurd. Beide akkoorden spelen we eerst in de grondligging:

OEFENING 67

Musical notation for Exercise 67. It shows four measures in 4/4 time. The first measure is Dm (5, 3, 1) with the bass note D (5). The second measure is G (5, 3, 1) with the bass note G (3). The third measure is Dm with the bass note D (1). The fourth measure is G with the bass note G. The note D in the Dm chords is highlighted in grey.

Het G-akkoord deelt de noot D met het C-akkoord. G-D is de kwint in het G akkoord. Bij het Dm akkoord is de D de grondtoon.

AKKOORD	Dm	G
KWINT	A	D
TERTS	F	B
GRONDTONE	D	G

Speel Dm in de grondligging en G in de tweede ligging. We geven hier twee vingerzettingen voor Dm. Bepaal zelf welke je het makkelijkst vindt:

OEFENING 68

Musical notation for Exercise 68. It shows four measures in 4/4 time. The first measure is Dm (4, 2, 1) with the bass note D (1). The second measure is G (5, 3, 1) with the bass note G (5). The third measure is Dm (5, 3, 1) with the bass note D (1). The fourth measure is G (5, 3, 1) with the bass note G (1). The note D in the Dm chords is highlighted in grey.

Dm in de eerste ligging en G in de grondligging:

OEFENING 69

Musical notation for Exercise 69. It shows four measures in 4/4 time. The first measure is Dm (5, 2, 1) with the bass note D (1). The second measure is G (5, 3, 1) with the bass note G (5). The third measure is Dm with the bass note D (1). The fourth measure is G with the bass note G. The note D in the Dm chords is highlighted in grey.

Dm in de tweede ligging en G in de eerste ligging:

OEFENING 70

Musical notation for Exercise 70. It shows four measures in 4/4 time. The first measure is Dm (5, 3, 1) with the bass note D (1). The second measure is G (5, 2, 1) with the bass note G (5). The third measure is Dm with the bass note D (1). The fourth measure is G with the bass note G. The note D in the Dm chords is highlighted in grey.

OEFENINGEN MET HET G-AKKOORD

OEFENING 71

Musical score for Exercise 71, featuring piano accompaniment. The score is in 4/4 time and consists of two systems. The first system has four measures with chords Dm, G, C, and Dm. The second system has four measures with chords Dm, G, C, and C. Fingerings are indicated by numbers 1-5. Dynamics include *p* and *Red.* (Reduction). A star symbol is placed between the two systems.

We gebruiken hier een nieuw dynamisch teken *mf*. Dit symbool betekent 'mezzo forte', wat in het Italiaans 'middelhard' betekent.

OEFENING 72

Musical score for Exercise 72, featuring piano accompaniment. The score is in 4/4 time and consists of two systems. The first system has four measures with chords C, G, Dm, and G. The second system has four measures with chords C, G, Dm, and C. Fingerings are indicated by numbers 1-5. Dynamics include *mf* and *Red.* (Reduction). A star symbol is placed between the two systems.

Bepaal zelf de vingerzetting voor de rechterhand:

OEFENING 73

Musical score for Exercise 73, featuring piano accompaniment. The score is in 4/4 time and consists of two systems. The first system has four measures with chords G, Dm, Am, and Dm. The second system has three measures with chords Dm, G, and G. Fingerings are indicated by numbers 1-5. Dynamics include *p* and *Red.* (Reduction). A star symbol is placed between the two systems.

MELODIE EN AKKOORDEN

We zingen in de volgende oefeningen mee met de akkoorden. Op deze manier krijg je een idee hoe het klinkt als je een zangmelodie met akkoorden begeleidt.

We zingen in de volgende oefening de grondtoon van het akkoord. Je zingt simpelweg de namen van de noten. Je kunt zelf het octaaf kiezen waarin je zingt. Speel eerst alleen met de linkerhand om het meezingen met de grondtoon te oefenen. Als dat lukt, speel je ook met de rechterhand mee. Neem de tijd om de oefening net zo vaak te herhalen tot je deze moeiteloos tegelijk kunt spelen en zingen.

OEFENING 74

c
(cee)   c
(cee)   a
(ah)   a
(ah)

C   Am
 1 3 5 3   1 2 5 2

mf
 Red.   *

d
(dee)   d
(dee)   g
(gee)   g
(gee)

Dm   G
 1 3 5 3   1 2 5 2

mf

In de volgende oefening zing je in plaats van de notennaam de 'oe' klank. De akkoorden en melodie zijn hetzelfde als in de vorige oefening, maar nu alleen als leadsheet. Je kunt de akkoorden net zo spelen als hierboven, maar je kunt ook vrij variëren. Zorg wel dat je de akkoorden boven de melodie aanhoudt.

OEFENING 75

C   Am
 Oe   oe   oe   oe

Dm   G
 oe   oe   oe   oe

In de volgende oefening zing je opnieuw met de grondtoon van de akkoorden mee. Nu zing je de klank 'ah' over twee maten. Neem opnieuw de tijd om de oefening net zo vaak te herhalen tot je deze moeiteloos tegelijk kunt spelen en zingen.

OEFENING 76

The musical score for Exercise 76 is in 4/4 time. It consists of two systems. The first system has a vocal line with two phrases: "Ah" (half note) and "ah" (half note). The piano accompaniment features a right hand melody with chords Am (5 3 1 3) and Dm (5 2 1 2), and a bass line with notes 3 and 1. The second system has a vocal line with "ah" (half note) and "ah" (half note). The piano accompaniment features a right hand melody with chords G (4 2 1 2) and C (5 2 1 2), and a bass line with notes 5 and 2. The piece ends with a double bar line.

In de volgende oefening zijn de akkoorden en melodie hetzelfde, maar nu als lead-sheet. Ook hier kun je de akkoorden precies zo spelen als hierboven, maar je kunt ook vrij variëren met de noten uit het akkoord.

OEFENING 77

The musical score for Exercise 77 is a lead sheet in 4/4 time. It consists of two systems. The first system has a vocal line with "Ah" (half note) and "ah" (half note). The second system has a vocal line with "ah" (half note) and "ah" (half note). Chord diagrams are provided above the vocal lines: Am and Dm for the first system, and G and C for the second system.

In de volgende oefening speel je dezelfde akkoorden als op de vorige pagina, maar nu zing je niet alleen de basnoot mee, maar ook andere noten uit het akkoord. Je zingt de klank 'oe'. Het meezingen wordt door het gebruik van meerdere noten misschien iets lastiger, maar je zult merken dat de melodie goed samenklinkt met de akkoorden.

OEFENING 78

OEFENING 79

Met deze oefening sluiten we deel 1 af. Je hebt geleerd wat notennamen zijn en waar je noten kunt vinden op het klavier en op de notenbalken. Ook heb je vier akkoorden leren spelen, compleet met vingerzettingen en stemvoering. Op de volgende pagina vind je een overzicht van alle majeur- en mineurakkoorden. Deze behandelen we uitvoerig in deel 2, maar je kunt het overzicht nu al gebruiken bij muziek waarin deze akkoorden voorkomen.